

і конференцій за участю компаній, що використовують соціальний маркетинг і організацій, що його пропагують.

– Просування суспільного продукту – багатої, забезпеченої нації, яка вміє співчувати тим, хто цього потребує.

1. *Weinreich N. Strategie Social Marketing for Nonprofits* [Електронний ресурс] // About.com Guide // Режим доступу: <http://nonprofit.about.com/od/nonprofitpromotion/a/socialmarketing.htm>

2. *Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність* / Ф. Котлер, Н. Лі // Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства Пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. С. 4.

3. *Полторак В. А. Маркетинговий підхід до аналізу соціальних змін в українському суспільстві* // Вісник ХДАУ. – № 1, 2008. – С. 23-28.

4. Звіт Івано-Франківської Обласної Організації Товариства Червоного Хреста за 2010 рік

5. Публікація ООН в Україні «Соціальна відповідальність бізнесу, розуміння та впровадження». – К.: 2005.

The peculiarities of social marketing are defined and the concept of the development of non-commercial organizations is formulated on the basis of the results got in the course of the research (Ivano-Frankivsk Regional Organization of Red Cross Society of Ukraine is taken as an example).

УДК 336.145:336.143

Цюпа О. П.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ КАПІТАЛЬНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

Статтю присвячено вивченню зарубіжного досвіду щодо складання та відбору пріоритетних інвестиційних проектів, що фінансуються за рахунок коштів бюджету розвитку органів місцевого самоврядування, що є необхідною складовою побудови моделі територіального розвитку і в Україні.

Ключові слова: бюджет розвитку, інвестиційні проекти бюджету розвитку, алгоритм відбору пріоритетних інвестиційних проектів.

І. Вступ. Бюджетна політика відіграє ключову роль у системі заходів фінансової політики країни.

На місцевому рівні бюджетна політика забезпечує вирішення питань, пов'язаних з реалізацією поточних завдань органів місцевого самоврядування, а також пріоритетів соціально-економічного розвитку територіальних громад, одним з джерел фінансування якого є бюджетні капіталовкладення. Однак обмеженість власних фінансових ресурсів місцевого самоврядування зумовила спрямування видатків місцевих бюджетів в більшій мірі на розв'язання поточних завдань. Бюджетним видаткам на інвестиційні потреби громади приділяється значно менше уваги, особливо при визначенні короткострокових цілей бюджетної політики.

Вирішальною умовою їх ефективної реалізації є ефективність вкладення в той чи інший

інвестиційний проект коштів з бюджетів розвитку місцевих бюджетів (бюджет розвитку), які спрямовуються на розбудову соціальної та виробничої інфраструктури адміністративно-територіальної одиниці (АТО). У зв'язку з цим зростає важливість використання бюджету розвитку як фінансового інструменту реалізації капітальних вкладень та інвестиційних проектів місцевого значення. Ця обставина зумовлює потребу у вивченні зарубіжного досвіду використання органами місцевого самоврядування фінансових ресурсів капітального призначення.

Дослідження у сфері бюджетного регулювання та реалізації ідеї бюджету розвитку здійснюються багатьма вітчизняними вченими, зокрема С. Буковинським, О. Василюком, І. Запатріною, О. Кириленко, В. Кравченком, О. Крайник, І. Луніною, І. Лютим, К. Павлюк, І. Чугуновим та ін. Проте недостатнє наукове опрацювання проблеми адаптації зарубіжного досвіду до реалій розвитку вітчизняної економіки породжує актуальність проведення даного дослідження.

II. Постановка завдання. Таким чином, метою роботи є аналіз, вивчення і використання як позитивного, так і негативного зарубіжного досвіду у складанні та відборі пріоритетних інвестиційних проектів, що фінансуються за рахунок коштів бюджету розвитку органів місцевого самоврядування,

III. Результати. В Російській Федерації однією з форм державної підтримки реалізації

інвестиційних програм, в тому числі регіонального та муніципального значення, виступав бюджет розвитку Федерального бюджету [1].

Виокремлення бюджету розвитку як інструменту фінансування інвестиційних проектів в бюджетній системі Російської Федерації якнайкраще було реалізовано на рівні федерального бюджету та бюджетів суб'єктів Федерації. Тому доцільно розглянути досвід територіальних громад у формуванні інвестиційних ресурсів та реалізації капітальних проектів, зокрема міста Перм.

До 2002 року формування бюджету розвитку міста Перм, кошти якого спрямовувалися на капітальне будівництво (реконструкцію) об'єктів, придбання об'єктів для потреб міського господарства, здійснювалося в рамках плану капітальних вкладень на планований фінансовий рік [2]. У бюджет включалися об'єкти незавершеного будівництва поточного фінансового року (перехідні об'єкти), а також нові об'єкти, проектна документація на які була підготовлена. Остаточне затвердження пооб'єктного списку проектів в бюджеті розвитку проходило на нараді на рівні виконавчого комітету міста. Процес прийняття рішень не можна було назвати абсолютно об'єктивним. В процесі розгляду проекту бюджету в міській раді депутати також могли уточнити чи змінити перелік проектів, які пропонувалося профінансувати з бюджету розвитку.

Внаслідок відсутності можливостей до об'єктивної критеріальної оцінки проектів, обмежені бюджетні кошти не завжди використовувалися ефективно. Проведенню оціночного відбору об'єктів перешкоджала відсутність необхідної нормативної бази, якою було б регламентовано порядок формування і витрачання коштів бюджету розвитку міста і процедуру формування плану капітальних вкладень. У зв'язку з вищевикладеним виконком міста Перм з 2002 року приступив до роботи щодо оптимізації системи відбору об'єктів капітальних вкладень, що фінансуються за рахунок бюджету розвитку.

З метою систематизації інформації про потреби міста щодо будівництва та реконструкції об'єктів муніципального господарства був сформований реєстр інвестиційних потреб муніципального господарства [3].

Формування реєстру здійснювалося наступним чином:

1. Структурні підрозділи, що входять до складу виконкому міста, визначили потреби у фінан-

суванні підпорядкованих їм галузей міського господарства та сформували інвестиційні заявки на фінансування об'єктів з бюджету розвитку міста.

2. У процесі формування реєстру в галузеві і територіальні підрозділи виконкому м. Пермі (близько 20 структурних підрозділів) було розіслано пропозицію щодо підготовки інвестиційних заявок на фінансування робіт та придбання обладнання з метою включення до реєстру. Галузеві та територіальні підрозділи виконкому в свою чергу довели дану пропозицію до відома підвідомчих організацій, установ і підприємств. У якості додатку була розіслана інструкція щодо заповнення зведеної інвестиційної заявки щодо фінансування робіт та придбання обладнання з бюджету розвитку.

3. У процесі формування і узгодження інвестиційних заявок всі об'єкти інвестицій оцінювалися у відповідності зі спеціально розробленою методикою, що дозволяє, шляхом присвоєння кожному об'єкту спеціального ключового коду, ранжувати об'єкти за ступенем пріоритету фінансування.

Ключовий код для упорядкування (ранжування) інвестиційних заявок складається з наступних елементів:

- публічність зобов'язань (наявність прийнятих зобов'язань міста щодо об'єкту інвестицій);
- функціонально-територіальна значимість завдання, що вирішується впровадженням об'єкта в експлуатацію (включає ранжування завдань, таких як життєзабезпечення, громадська безпека, безпека іншого характеру, розвиток міського господарства);
- дотримання принципів співфінансування (ранжування здійснюється відповідно до можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів);
- сфера діяльності (деталізує завдання, які вирішуються об'єктом інвестицій, на сфері відповідальності (відповідно до Статуту міста Перм));
- розвиток території міста (визначає вплив об'єкта на комплексний розвиток території міста);
- стан завершеності об'єкта (розділяє заявки по терміну завершення робіт капітального характеру на об'єкти інвестицій);
- функціональне призначення об'єкта (дозволяє ранжувати заявки, виходячи зі стану й можливості галузі надавати населенню послуги (роботи) за допомогою експлуатації об'єкта інвестицій);

– стан об'єкта (дозволяє проводити ранжування з урахуванням оцінки технічного стану об'єкта інвестицій);

– наявність обґрунтованої документації (передбачається наявність та повнота проектно-кошторисної документації для початку робіт на об'єкті інвестицій).

Одночасно було прийнято рішення не фінансувати об'єкти комерційного призначення.

Кожному об'єкту було присвоєно сукупність експертних оцінок. Проведення експертних оцінок було реалізовано в кілька етапів. На першому етапі галузевим структурним підрозділом у процесі підготовки заявки заповнювалися позиції ключового коду, що стосуються наявності обґрунтованої документації, інформації про функціональне призначення об'єкта, про стан завершеності робіт щодо введення об'єкта в експлуатацію. На другому етапі, в процесі узгодження заявки галузевого підрозділу, Департаментом планування та розвитку території заповнювалася позиція ключового коду, що відображає перспективи розвитку території міста. На третьому етапі, після надходження інвестиційної заявки в Департамент економіки та інвестицій, зазначеним департаментом заповнювалися позиції ключового коду, що визначають предмет ведення, реалізацію принципів співфінансування, функціонально-територіальну значимість об'єкта.

4. На основі надісланих інвестиційних заявок, згідно ключових кодів, присвоєних об'єктам в результаті вищезазначеної оцінки, був сформований реєстр інвестиційних потреб муніципального господарства, що представляє собою базу даних про об'єкти капітальних вкладень (як про стан об'єкта, так і про величину необхідних інвестицій). Об'єкти інвестицій, що формують реєстр інвестиційних потреб муніципального господарства відповідно до закріпленого рейтингового коду, що відображає міжгалузевий пріоритет фінансування.

Реєстр інвестиційних потреб містив близько 1500 об'єктів із загальним обсягом приблизно 3,5 млрд. руб. За результатами ранжування з найбільш пріоритетних проектів реєстру інвестиційних потреб, була сформована адресна інвестиційна програма.

Адресна інвестиційна програма (АІП) – це перелік об'єктів нового будівництва, реконструкції та придбання майна для потреб муніципального господарства, сформована в розрізі галузей та фінансується з бюджету розвитку міського бюджету.

З частини об'єктів, згрупованих у відповідності з наявними у них ключовими кодами, формувалася перспективна (трирічна) програма з виділенням щорічних обсягів фінансування та переліку об'єктів інвестицій на планові роки. На базі перспективної програми формувалася короткострокова програма на поточний бюджетний рік.

Перспективна програма передбачала фінансування робіт з будівництва, реконструкції та придбання будівель і споруд для потреб міського господарства. Програма формувалася в розрізі галузей муніципального господарства та замовників робіт. В майбутньому планувалося включати в програму фінансування капітального ремонту та придбання обладнання.

При формуванні програми були проведені роботи, що дозволяють збалансувати грошові потоки в рамках трирічного плану капітального будівництва шляхом коригування термінів початку будівництва деяких об'єктів і розподілу об'єктів по роках залежно від можливості освоєння коштів у поточному році. Окреслені роботи також були засновані на принципі першочергового будівництва пріоритетних за ключовим кодом об'єктів.

Протягом календарного року здійснюється моніторинг стану включених в програму об'єктів інвестицій, що дозволяє приймати рішення про доцільність внесення змін в існуючу програму.

Основою успішного впровадження процедури відбору проектів за принципом суспільної значимості є відкритість і зрозумілість пріоритетів, за якими відбираються об'єкти.

Спочатку передбачалося обговорення адресної інвестиційної програми в двох комісіях міської ради: Комісії з економічної політики і бюджету та Комісії міського господарства і муніципальної власності. Однак, в процесі обговорень, голови Комісії з соціальної політики та Комісії з місцевого самоврядування підняли питання про те, щоб розглянути проект адресної інвестиційної програми і на їх комісіях.

В процесі розгляду проекту адресної інвестиційної програми Департамент економіки та інвестицій в оперативному порядку готував і надавав інформацію за запитами депутатів. У результаті проект адресної інвестиційної програми був прийнятий депутатами без змін і доповнень. Обговорення програми в міській раді пройшли в конструктивному руслі.

Сам факт відкритості та інформаційної прозорості процедури відбору заявок став стиму-

лом для прояву ініціативи громадян. Деякі проблеми виникли на етапі формування реєстру інвестиційних потреб муніципального господарства. При складанні реєстру близько 5% поданих заявок були відправлені на доопрацювання. Серед типових помилок щодо заповнення інвестиційних заявок можна виділити наступні:

1. Заявникам було важко визначити необхідний обсяг інвестицій та точну вартість проектних робіт при відсутності розробленої проектно-кошторисної документації на об'єкт.

2. Складно було визначити заявникам економічний, соціальний, екологічний ефект від проведення робіт на об'єкті інвестицій через відсутність відповідних методик.

3. Деякі заявники проігнорували необхідність експертної оцінки пріоритету інвестицій.

4. Експертна оцінка пріоритету інвестицій була проведена формально. Наприклад, всім пропонованим об'єктам інвестицій галузевий або територіальний підрозділ адміністрації встановив вищу або, навпаки, нижчу оцінку. У результаті співробітникам інвестиційного відділу доводилося уточнювати, чи впевнені заявники у своїх оцінках, чи дійсно таке положення речей. Так, на початку бесіди з представником одного із структурних підрозділів адміністрації, пріоритетність ремонту, наприклад, дахів або будівництва харчоблоку могла бути однаково найвищою («1»), але в кінці бесіди виявлялося, що ремонтувати дах необхідно, але без харчоблоку не обійтися в будь-якому випадку, тобто харчоблок важливіше. Таким чином, в процесі розгляду та обговорення заявок Департамент економіки та інвестицій допоміг іншим підрозділам адміністрації остаточно «розібратися» в своїх інвестиційних пріоритетах.

5. Заявники намагалися довести, що основний обсяг фінансування більшості об'єктів припадає на перший (поточний) рік, незважаючи на те, що період будівництва таких об'єктів був більше року.

6. Деякі заявники, які пропонували почати будівництво високовартісного об'єкта, вказували лише частину необхідної суми, оскільки очікували, що в іншому випадку об'єкт буде повністю виключений з інвестиційної програми через значну його вартість.

Усі заходи в рамках реалізації стандарту (в тому числі розробка нормативного акту, що регламентує порядок формування адресної інвестиційної програми) виконувалися співробітниками Департаменту економіки та інвестицій ад-

міністрації міста в рамках їх посадових обов'язків без додаткових витрат.

Відзначимо, що необхідною умовою реалізації стандарту є створення реєстру інвестиційних потреб муніципального господарства. Витрати на формування реєстру і відповідних нормативно-правових актів можна оцінити таким чином: 2 співробітники * 7 місяців = 14 людино-місяців. Витрати галузевого департаменту на формування однієї інвестиційної заявки складають близько 3-4 людино-днів.

В результаті впровадження формальної процедури присвоєння експертних оцінок проектам їх відбір в адресну інвестиційну програму став більш обґрунтованим.

Сформований реєстр інвестиційних потреб муніципального господарства дозволяє оцінити потреби муніципалітету в інвестиційних ресурсах як в цілому по міському господарству, так і в розрізі галузей та окремих об'єктів інвестицій.

Отже, розроблені та затверджені Положення про порядок формування адресної інвестиційної програми міста Перм і Положення про експертну раду з інвестицій при адміністрації міста, що дозволяють упорядкувати процес формування адресної інвестиційної програми, зменшивши при цьому вплив суб'єктивних факторів, більш ефективно використовувати обмежені фінансові ресурси міського бюджету, проводити відбір проектів на підставі їхньої суспільної значимості і суспільної корисності.

Як вказує досвід міста Перм, для успішної реалізації проектів бюджету розвитку потрібне чітке уявлення про цілі і пріоритети соціально-економічної політики, яке з'являється в ході розробки і реалізації перспективного фінансового плану, сама його наявність підвищує кредитний рейтинг муніципалітету і, таким чином, забезпечує йому доступ до кредитних ресурсів для реалізації своїх капітальних програм.

IV. Висновки. Отже, проведений аналіз зарубіжного досвіду формування і використання бюджету розвитку засвідчив наявність визначеного алгоритму формування та використання бюджету розвитку. Алгоритм формування та узгодження потреб на здійснення інвестиційних проектів формалізований; у процесі формування і узгодження інвестиційних заявок об'єкти інвестицій оцінюються у відповідності зі спеціально розробленою методикою, що дозволяє ранжувати об'єкти за ступенем пріоритету фінансування. Наявність методики об'єктивної

критеріальної оцінки проектів забезпечує прозорість процедури капітального бюджетування та ефективність використання бюджетних коштів.

Таким чином, узагальнений практичний досвід впровадження механізму відбору та реалізації інвестиційних проектів інших держав може бути використаним при плануванні та виконанні бюджету розвитку місцевих бюджетів в Україні.

1. Закон Російської Федерації «О бюджете развития Российской Федерации» від 26.11.1998 р. № 181-ФЗ:

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.referent.ru/1/31523>

2. Сайт Департаменту фінансів Адміністрації міста Перм: <http://www.depfin.perm.ru>

3. Постанова Департаменту фінансів Адміністрації міста Перм від 18.07.2003 р. № 2139 «Об утверждении Положения о порядке формирования адресной инвестиционной программы города Перми и Положения об экспертном совете по инвестициям при администрации города».

In the article foreign experience of the preparation and selection of priority investment projects financed from the capital funds of local budgets is observed.

Креховецька Л. Г.

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

У статті розглядаються актуальні проблеми функціонування важливої складової вітчизняної пенсійної системи – недержавних пенсійних фондів, зокрема, причини виникнення та шляхи мінімізації ризиків їхньої діяльності.

Ключові слова: пенсійна система, недержавні пенсійні фонди, мінімізація ризиків

І. Вступ. В умовах переходу до ринкової економіки виникла необхідність пошуків адекватних їй форм соціального забезпечення. Необхідність реформування соціальної сфери з метою приведення її механізмів у відповідність до нових умов функціонування ринкової економіки стало одним з першочергових завдань нашої держави. Особливе значення має вибір нової доктрини організації пенсійної системи, покликаної вирішувати проблеми соціальної захищеності та гідного рівня життя пенсіонерів.

Реформа пенсійної системи в Україні повинна змінити співвідношення економічних і соціальних інтересів у державі, посилити стимули до праці та детінізації заробітної плати, заохотити до заощадження коштів на старість, диверсифікувати джерела фінансування пенсій.

Важливою складовою вітчизняної пенсійної реформи є створення і розвиток недержавних пенсійних фондів (НПФ), здатних на базі накопичувальних механізмів організувати недержавне пенсійне забезпечення (НПЗ) і обов'язкове пенсійне страхування на основі добровільних накопичень.

II. Постановка завдання. Багатолітній зарубіжний досвід і майже десятилітнє існування недержавних пенсійних фондів в Україні показали життєздатність і соціальну значимість цієї складової пенсійної системи у вирішенні стратегічного завдання соціальної політики держави – підвищення рівня життя пенсіонерів. Проблеми державного і недержавного пенсійного забезпечення, а також практичні питання діяльності НПФ стали об'єктом дослідження ряду зарубіжних та вітчизняних вчених. Значний вклад у розвиток недержавних пенсійних фондів (НПФ) внесли українські дослідники: С. Бандур, А. Бахмач, В. Гриньова, В. Грушко, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Н. Лук'яченко, О. Макарова, А. Нечай, В. Новіков, О. Палій, В. Скуратівський, М. Семикіна, Л. Ткаченко, В. Яценко та ін.

Разом з тим, питання подальшого вдосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів на страхових засадах потребує більш глибокого науково-теоретичного і прикладного опрацювання. Недостатньо досліджені проблеми виникнення різного роду ризиків, шляхів їх мінімізації і деструктуризації, оцінки фінансового стану пенсійного страхування та стабілізації ринку пенсійних послуг, інвестиційної діяльності пенсійних фондів тощо.

МЕТОЮ даної статті є розкриття економічної і соціальної сутності недержавних пенсійних фондів, механізму їх функціонування і обґрунтування класифікації ризиків та напрямів зниження їх впливу на діяльність цієї складової вітчизняної пенсійної системи.